

שברי כלים

סוגיית שברי כלים חשובה הן להגדרת "כלי" לעניין מוקצה, והן להבנת דינים ספציפיים לגבי דברים שנשברו בשבת. למשל: צלחת שנשברה לשתיים; כפתור שנפל; זגוגיות משקפיים שנפלו. הנושאים הנ"ל מרוכזים בשו"ע בש"ח מסעיפים ו-טו.

- א. שבת קכד: משנה וגמ' עד קכה. "לא לעניים ולא לעשירים" (נקודתיים למעלה).
- ב. רמב"ן קכד: ד"ה הא דאמרי' בחספא; מאירי קיב. (בסוגיית סנדל שנפרקה אוזנו) ד"ה ואם תאמר "אלא שגדולי המפרשים תירצוה... אינו ראוי לשום מלאכה". תוס' קכה. ד"ה אם.
- ג. שבת קכב: משנה וגמ' עד הנקודתיים.
- ד. תוס' ד"ה אדרבה; ריטב"א שם; חידושים המיוחסים לר"ן ד"ה ואע"פ; רמב"ם פכ"ה הל"ב; שו"ע ונר"כ, ומ"ב ובה"ל ש"ח, ו-י.
- ה. שבת קכג. "מחט של יד..."; תוס' שבת קכה. ד"ה מחצלת (רמב"ן); רשב"א שם ד"ה הא דאמר שמואל. שו"ע ש"ח, יא-יב, ונר"כ (היחס לטומאה: תוס' שבת קכג. ד"ה מדלענין; ר"ח).
- ו. שיירי מטלניות: שבת קכה. (הובא לעיל); רשב"א; ר"ן; מאירי; שו"ע ש"ח יג.
- ז. סנדל שנפסק: שבת קיב. "ר' ירמיה הוה אזיל... אבל לא לעניין חליצה"; רש"י; תוס' ר"ד; רשב"א בשם הראב"ד; טוש"ע ש"ח, טו.
- ח. גזירת כירה: שבת קלח: "כירה שנשמטה... שמא יתקע"; שו"ע ש"ח, טז ומ"ב; שש"כ כ' מב; שש"כ ט"ו, עז.

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף קכד עמוד ב

הא דאמרינן בחספא דשרי ברה"ר חזי לדידי. אף על גב דליכא עליה תורת כלי וגרע ודאי מכיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה דאסירי עד שיהא עליהן תורת כלי, היינו טעמא דמילתא משום דכיון דהוו כלים והוכנו למלאכתן עדיין הכנתן ותורתן עליהן כל זמן שראויים למלאכה, אבל אבנים וכל שלא היה כלי כגון צרורות שבחצר אסור לטלטלן שלא הוכנו מעולם, וקרומיות של מחצלת נמי הוא הדין והוא הטעם דמכלים אתו וחזו לתשמיש הלכך מותר לטלטלן, ומיהו אם היו קרומיות מבע"י וזרקן אסורין דהו"ל כצרורות שבחצר ודמיה לשברי חביות שזרקן לאשפה מבע"י דאסירי.

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף קיב עמוד א

אלא שגדולי המפרשים תירצוה ששאר כלים שנשברו הואיל ונפקעה מהן מלאכה ראשונה מכל וכל אף הוא מייחדן למה שהן ראויים וכל שראויים למלאכה כלל מותר לטלטלו אבל סנדל שנפסק לבו עליו לתקנו ואינו מיחדו בלבו לשום מלאכה

תוספות מסכת שבת דף קכה עמוד א

אם זרקה מבעוד יום - השתא לא פריך אלא מעתה זרק לגלימא מבעוד יום דכיון דלא היה מוכן מבעו"י ליכא לדמויי לגלימי.

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קכב עמוד ב

מתני' כל הכלים ניטלים בשבת ודלתותיהן עמהן אף על פי שנתפרקו בשבת. פי' כל הכלים אף על פי שהם גדולים כגון שידה תיבה ומגדל ניטלים בשבת, ודלתותיהם שיש להם בצידם ניטלים עמהם, ואף על פי שהם עשויים שמתפרקים מהם אין צריך לפרקן, ולא עוד אלא אף על פי שנתפרקו הדלתות מהם בשבת הרי אותם דלתות ניטלים בפני עצמם כמו שהיו ניטלים עם הכלים דאכתי תורת כלי עליהם.

ואינם דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן. פי' דאילו דלתות הבית שנתפרקו משם אינם ניטלים, שאינן מן המוכן לטלטל, שאינם כלי, אבל אלו היו מוכנים ע"ג אביהם כדאיחא בגמרא. נוטל אדם קורנסו.

גמרא אף על פי שנתפרקו בשבת ולא מיבעיא בחול אדרבה נתפרקו בשבת מוכנים אגב אביהם בחול אין מוכנים אגב אביהם. הקשו בתוספות מאי קאמר דאדרבה אמרינן לקמן בפרקין (קכ"ד ב') דשברי כלים אם נשברו בחול ומשמשינן מעין מלאכה [ניטלין] ואם נשברו בשבת פלוגתא דר"י ורבנן, וי"ל דהתם אין ראויים למלאכתם הראשונה אלא למלאכה] אחרת ולפיכך כשנשברו בחול נחת תורת כלי עליו למלאכה זו האחרת, וכשנשברו בשבת הוה ליה נולד ולרבי יהודה דאית ליה נולד אסור, אבל דלתות אלו ראויים מעין מלאכתם הראשונה ולהחזירם שם עומדים ולא לדבר אחר, וכשנתפרקו בשבת לית בהו נולד כלל, ואף על פי שאין משמשים עתה במלאכתם מ"מ הרי הוכנו על גבי אביהם ואינם יוצאים מהכנתם כיון שסופם לחזור שם, [אבל כשנתפרקו בחול] כיון שלא הוכנו בשבת אגב אביהם איכא למימר שאין ניטלים דליכא תורת כלי עליהם.

אמר אביי ה"ק כל הכלים וכו'. פי' דלא נקט רבוחא מפני שנתפרקו בשבת, אלא כולה רבוחא דנקט דקתני עלה אף על פי, היינו מפני שנתפרקו, בחול או בשבת, וכי נקט בשבת חדא מינייהו נקט ומשום דאיירי לקמן בפלוגתא דשברי כלים שנשברו בשבת.

חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף קכב עמוד ב

ואף על פי שנתפרקו בחול. דאע"ג דכשנכנס שבת לא היו הדלתות דבקיין עם הכלים ולא הי' בהן תורת כלי מ"מ ראויין הן להטלטל בפני עצמן שהרי יכולין הן לעשות מעין מלאכתן הראשונה לכסות בהן השידה והתיבה וכ"ש אם נתפרקו בשבת דהן מוכנין ע"ג אביהן ולא מיקרי שבר כלי כל זמן שראוי לכלי קצת והרי ראויין הן לאותה מלאכה שהותקנו מתחלה לכסות בהן השידה והתיבה או למלאכה אחרת:

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף קכה עמוד א

השתא תנור גופיה לר"י לא הוה מנא שברים מבעיא. ק"ל תנור גופיה לענין שבת אמאי לא הוי מנא אף על פי שאינו יורד לידי טומאה עד שיהא מחובר משום דרחמנא בעי נתיצה גבי טומאה, גבי שבת מיהא כיון דראוי הוא לכל מידי אמאי לא הוי מנא, מ"ש מגולמי דאמרינן (לקמן) (לעיל קכ"ג א') דלענין שבת הוי מנא, ואפשר שכיון דתנור זה מיוחד למלאכתו ואינו עשוי למלאכה אחרת והתורה אמרה שדרך תנור להיות מחובר ולפיכך אינו יורד לידי טומאתו ועדיין עתיד הוא לחברו לארץ, לפיכך אינו נקרא תנור ולא כלי עד שיחברנו שם, הלכך לענין שבת נמי לאו מנא הוא, ומיהו יש לפרש מעיקרא הוא דקס"ד לדמויינהו ורב אשי לטעמיה

קפריך אי איכא לדמויי טומאה לשבת השתא תנור גופיה אמרת לאו מנא הוא [כו'], הא לדידן לעולם מנא הוי לשבת דטומאה בהא מילתא גזרת הכתוב הוא שהרי מתחזק הוא ונגמר בצואר גמל כבקר קע.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קכה עמוד א

הא דאמר שמואל קרומית של קנים מותר לטלטלן בשבת. איכא מאן דמפרש דדוקא בשנשברה בשבת הא בחול לא משום דאין אדם מצניעין אלא זורקן לאשפה או מייחדן להסקה, ומיהו בשנשברו בשבת והוכנו אגב אביהם והשתא נמי חזיין למלאכתן ראשונה שרי, הא לא חזי למלאכתן ראשונה לא ואף על גב דחזו לכפורי ביה טנופא כיון דבחול אדם זורקן לאשפה או מסיקן תחת תבשילו, והיינו דאיצטרין בר המדורי לפרשה משום דמחצלת גופה למאי חזיא לכסויי בה עפרא האי נמי חזיין לכסויי ביה טנופא, ואף על גב דלא קיימא לן כרבי יהודה דבעי מעין מלאכתן ראשונה, ומחט של יד שניטל חררה או עוקצה שאסר רבא לעיל (קכ"ג א') וקא יהיב אביי טעמא לפי שאדם זורקה בין גרוטאות, ההיא בשניטל חררה ועוקצה מערב שבת הא ניטלו בשבת שרי הואיל והוכנו אגב אביהם וחזיין למלאכתן הראשונה דהא בחול נמי נוטלין בה את הקוץ, כן נראה לי לפי פירוש זה.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קכה עמוד א

הא דאמר ר' זירא אמר רב שיירי פרומיות אסור לטלטלן. פירוש שיירי טליתות. ואמר אביי במטלניות שאין בהן שלש על שלש דלא חזיא לא לעניים ולא לעשירים, נראה לי משום דפחות מכאן אינן ראוין כלל וסתמא אדם זורקן לאשפה וכדמשמע בפרק במה מדליקין (כ"ט א') גמ' פתילת הבגד שקפלה כי לא תלאו במגוד ולא הניחו אחורי הדלת מיהא לכולי עלמא, והוה ליה כשברי עריבה שאין בה כדי לכסות פי החבית, אבל ראיתי בשם הראב"ד דהכא בשיירי טלית של מצוה עסקין דלא מיכפר ביה טנופא הא בשיירי טליתות דעלמא אפילו פחות מכאן שרי דלא גרע מחרס קטנה דחזיא לכפורי טינופא.

חידושי הר"ן מסכת שבת דף קכה עמוד א

אמר רבינא כמאן מטלטלין האידנא כסוי דתנורי כו'. לענין הלכה פסק הרב אלפסי ז"ל שמטלטלין אותו אעפ"י שאין להם בית אחיזה. והר"ז הלוי ז"ל הקשה עליו שהוא ז"ל פסק בסוף פירקין (כח"ק) [כת"ק] דמתני' דאסר אפילו בכסוי כלים דחברינהו בארעא כל שאין להם בית אחיזה ואמאי והא שרי' בכסויי דתנורי דמשרי להו רבינא שהוא בתרא ואפשר שהריא"ף ז"ל מפרש חברינהו בארעא כגון חביות הקבורות בקרקע לגמרי ורבנן אסרי מפני שאין נראות והרי הן ככסוי הקרקעות אבל בכסוי הכלים המגולים אעפ"י שמחובר לקרקע לא פליגי רבנן עליה דמתני' וכן כתב (הרמב"ן) [הרמב"ם] ז"ל בפ' כ"ה מהל' שבת. (דקכ"ה ע"א) וכי קאמר רבינא כמאן מטלטלי' האידנא כסויי דתנורי [לאו דוקא] אלא דתנורי ודכוותייהו. (וכ"ת) [וא"ת] א"ה כיון דר' יוסי שרי במתני' אפילו בכלים הקבועי' בקרקע לגמרי למה ליה לאסהודי על כסוי תנור שאינו טמון בקרקע דאפילו רבנן מודו ביה. י"ל משום דרבי יוסי משום האי אסהדתא שרי בכלהו דשמיע ליה מרבי אליעזר ב"ר יעקב דשרי כסוי תנור דסבירא ליה דכיון שהוא מחובר לקרקע דאפילו הכי שרי אפילו כסוי הכלים הטמונים שרי דסבירא ליה דליכא לאפלוגי בינייהו ורבנן דפלוגי עליה במתני' מפליגי בהו:

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף קכה עמוד א

שירי מחצלאות שבלו מותר לטלטלן בשבת כשם שמחצלת עצמה היתה ראויה לכסות בה עפר כך השירים ראויים לכך גם כן ולכיוצא באלו ויש שואלין בזו מה הוצרך לכעין מלאכתו ראשונה והלא דיו כשיהא ראוי לשום מלאכה כלל שהרי אין אנו צריכים לכעין מלאכתן ויש מתרצים שכל שראויים לכעין מלאכתן מותר לטלטלם כדין כלים שלמים אבל אם אין עושין כעין מלאכתם אף על פי שעושין כעין מלאכה אין ניטלין

אלא לצורך אותו ענין שהם ראויים לו עכשיו ואין הדברים נראין אבל יש שמתרצים שמאחר שהמחצלת קודם שנעשה לא היו חלקיו עומדים אלא לשריפה הייתי סבור שאף כשנתפרמו יהיו חוזרות לקדמותן בא ולמד שמאחר שראויים לכעין מלאכתם דינם כדין המחצלות עצמם ומ"מ אני אומר שלא נאמרה אלא לרווחא דמילתא כלומר שראויים הם שבריה אף לכעין מלאכתן והוא הדין אם היו ראויות לשאר דברים: שירי פרוזמיות ר"ל טליתות ושאר בגדים אם אין בהם שלש על שלש אסור לטלטלן שהרי אין ראויים לא לעניים ולא לעשירים ולשון פרוזמיות הוא ענין טליתות וכמו שאמרו במסכת סכה רמא תכלתא לפרוזמא דאינשי ביתיה ר"ל שתלה ציצית בטלית של אשתו ויש לתמוה אף בפחות משלש מאיזה טעם נאסרו והלא ראויות לקנוח ויראה שכל פחות מכן אדם זורקן לאשפה כמו שהתבאר בפרק שני בשמועת פתילת הבגד שאם לא תלאה במגוד ולא הניחו אחורי הדלת אסור שהן כשברי עריבה שאין בה כדי לכסות פי החבית ומ"מ גדולי המפרשים פרשוה כאן דוקא בכלאות טלית של מצוה שאדם בודל מהם ואינו רוצה לקנח עצמו בהם ולא להשתמש בהם תשמיש המגונה אלא שהוא זורקם ובלים מאליהם אבל שירי בגדים אחרים מותר הואיל וראויים לקנוח ולא גרעי מחרס קטנה שהתרנוה מתוך שראויה לקנח בה את הטיט ואיני רואה צרך בכך שכל שהוא פחות משלש אצבעות ארך ורחב אף לקנוח אינו ראוי:

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קיב עמוד א

התם מינטר הכא לא מינטר, איכא למידק דודאי מדקאמר ליה מאי שנא מדרב ירמיה משמע דבחד גוונא מיירו, ואם כן אי לאו מנא הוא ר' ירמיה היכי שרי לטלטולה ואפילו בכרמלית דלא מינטר דהא לא שרו לטול במקום פסידא, ועוד רב יוסף אמאי לא שרא ליה ואף על גב דלאו מנא הוא דהא כיון דאיפסיק השתא בשבת ואכתי חזי למלאכה קצת דהא חזי לכסויי בה מנא ולמסמך בה כרעי המטה ותנן (לקמן קכ"ד ב') כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה, ואי אפשר לומר דאינהו כר' יהודה סבירא להו דבעי מעין מלאכתו הראשונה דאם כן רבי אבהו היכי שרי אפילו בכרמלית, ועוד דאי אפשר דסבירא להו בהא כרבי יהודה דהא טעמא דרבי יהודה התם משום נולד ואנן לא קיימא לן כוותיה בנולד בשבת, וכתב הראב"ד דאפשר דרב יוסף סבירא ליה כר' יהודה ורבי יוחנן כוותיה סבירא ליה כדאיתא בשמעתין מדמתרין לה אליבא דר' יהודה כו', ור' אבהו לא סבירא ליה כוותיה והיינו דשרא ליה לר' ירמיה, ואינו מחוור דהא משמע דרב יוסף ור' אבהו לא איפליגו במידי בהא מדקא מקשה ליה מאי שנא מדרבי ירמיה וקא מהדר ליה התם מינטר והכא לא מינטר, ולא אמר ליה איהו סבר מנא ואנא סברי לאו מנא, ועוד תירץ הראב"ד ז"ל דרב יוסף ורבי יוחנן [נ"א: ר' אבהו] סבירא להו כר' יהודה דוקא בסנדל שנפסקה אחת מאזניו דלא מבטיל ליה איניש ממלאכתו בהכי לחודיה לכסויי ביה מנא או לסמוך בו כרעי המטה אלא דעתיה לתקוניה ולא הדוריה למלאכתו, הלכך כיון דלא חזי ליה לנועלה לכולה שבת מוקצה הוא ומשום הכי אמר ליה רב יוסף שבקיה דלאו מנא הוא, ודוקא בחצר דמינטר דמקצה ליה איניש מדעתיה עד דמתקן ליה, אבל בכרמלית דלא מינטר לא מקצה ליה איניש אלא דעתיה עליה לטלטולי על ידי גמי לח.